

Plaj Porta Rusica – Cesta do stredú Vlčích hôr

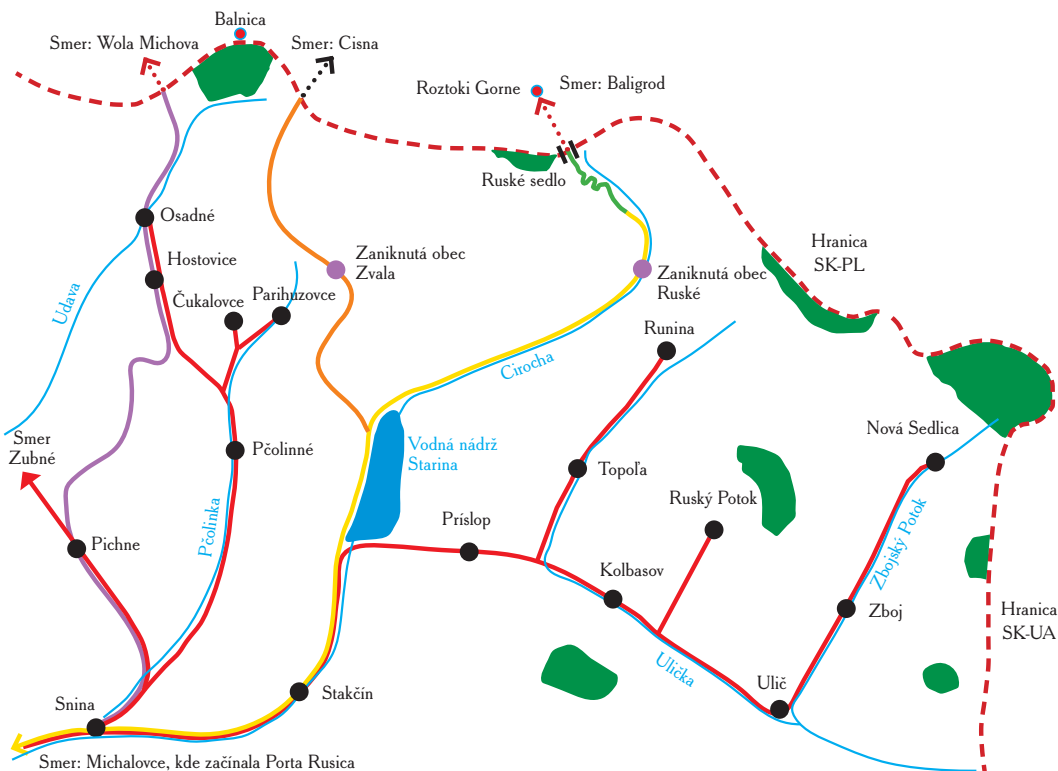
Všetky cesty vedú do Ríma. Tá naša, ktorá od poslednej rekonštrukcie prežila už takmer 150 rokov, nás povedie priamo do stredú Vlčích hôr – Polonín.

„Plaj“ je staré rusínske slovo, označujúce cestu do vnútra hôr, prekonávajúcu karpatské hrebene. Takú, po ktorej po stáročia kráčali celé pokolenia obyvateľov Vlčích hôr, dnes Bukovských vrchov, ale i cudzí furmani, zbojníci, obchodníci a vojaci. Slovo „polonina“ zasa označuje unikátne východokarpatské horské lúky, ktoré dali meno súčasnému Národnému parku Poloniny. Ten chráni Bukovské vrchy a susedí s národnými parkmi Poľska a Ukrajiny, tvoriac tak (donaedávna jediná) biosférickú rezerváciu UNESCO na území troch štátov.

Jednou z jeho zabudnutých pozoruhodností sú i tieto staré plaje, vychádzajúce z malého mestečka Snina. Tie vznikli zväčša v súvislosti s prepravou tovaru z Uhorska do Poľska a naopak. Najzápadnejšou plajou Vlčích hôr viedla obchodná cesta známa ako Poľská cesta (Poľská puť). Viedla cez Pichne, Hostovice a Osadné do poľskej Woli Michovej. Iná viedla údolím Cirochy cez Stakčín a dnes už zaniknutú obec Zvala do poľského mestečka Cisna. Mýtnice, kde sa vyberalo mýto za prepravovaný tovar, stáli v obciach Hostovice a Zvala a spomínajú sa v písomných prameňoch z rokov 1657 a 1690.

Plaj Porta Rusica - Ćesta do stredy Vlĉich hŕ

Plaj prechádzajúca dolinou Cirochy v 18. storočí zmenila svoju trasu. Neprechádzala už cez Zvalu, ale cez obec Ruské, pričom hlavný poloninský hrebeň prekonávala cez Ruské sedlo. Týmto sa skrátila a zrýchliĹa ěsta medzi Sninou a Cisnou. Podľa Ruského sedla dostala i pomenovanie „Porta Rusica“. V polovici 19. storoĹia bola táto ěsta rekonštruovaná, pričom nanovo bol pretrasovaný úsek z obce Ruské do Ruského sedla (1864 – 1865). Na rekonštrukcii sa podieľalo všetkých 34 obĉí vtedajšieho Stakĉínskeho služobného obvodu. Roĉne spoločne odpracovali 2 836 dní so záprahom a 4 348 dní bez záprahu. Na ěste boli osadené nové kilometrovníky a stometrovníky, oznaĹujúce vzdialenosť z Michaloviec do Ruského sedla. Dodnes sa ich zachovalo iba niekoľko pod Ruským sedlom a v Stakĉíne.

- dodnes zachovaná plaj Porta Rusica
- zaniknutá ěasť plaje Porta Rusica
- plaj, ktorá bola v 18. storoĹí nahradená Porta Rusickou
- najzápadnejšia plaj „Poľská ěsta“
- súĹasné ěesty pre automobilovú dopravu
- - - štátna hranica SR
- ⋯ týmto miestom ěsta pokračovala do vzdialenejších miest a obĉí v Poľsku
- zaniknuté obĉe
- existujúce obĉe
- Prírodné rezervácie

V 18. a 19. storoĹí vzniklo ešĹe niekoľko plají cez horské hrebeňe, ktoré slúžili iba pre tunajších obyvateľov. Boli to plaje medzi Smolníkom a Solinkou, medzi Ruským a Smerekom, medzi Novou Sedlicou a Wetlinou a medzi Novou Sedlicou a Kňahiňou.

Plaj Porta Rusica – Ćesta do stredu Vlĉich hŕ

O tom, ĉo sa po tejto ceste vozilo, sŭ k dispoziciŭ dva zaujŭmavé zŭpisy, ktoré boli podkladom pre tereziŭnsky urbŕr (t. j. sŭpis povinností poddaných obĉi Stakĉin a Ruské) z roku 1772.

„Kdi bi sme na to statek i vozi mali, mohli by sme gak sol do Humenného, tak i wino do Polssci wozit, a tak furmanyt.“

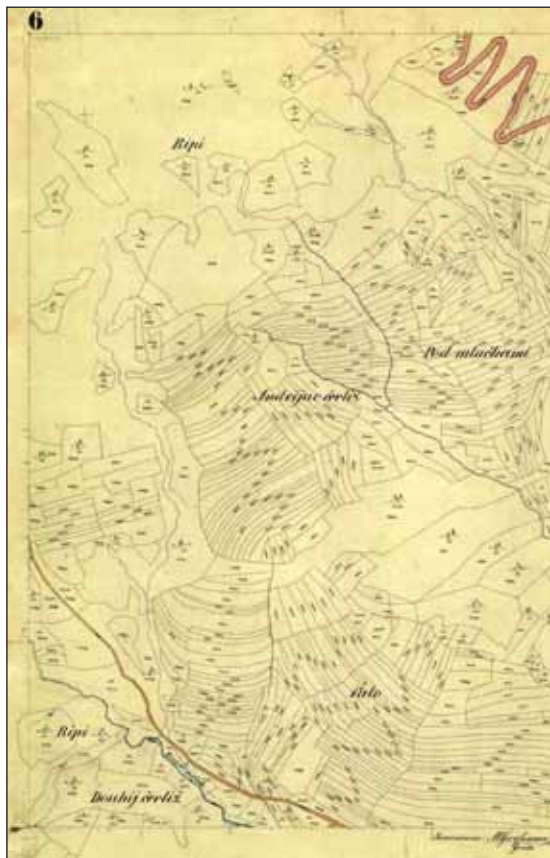
„Nebo tu draha jest do Polskej, furmanymie, wino a dohan polszkim kupczum wozime a tak penŭze zarobljame.“ – teda vŭno, soľ, tabak.

Podľŭ ŭstneho podania sa mŭto v Ruskom vyberalo na kamennom moste cez Negricov potok pri dnes ŭ zaniknutom murovanom pravoslŭvnom kostole – cerkvi.

V sŭčasnosti sa v pŕvodnom stave zachoval, ŭial, ŭ iba ťtvorkilometrovŭ ŭsek od konca zaniknutej obĉe Ruské do priesmyku Ruské sedlo. Prekonŭva vŭťkové prevŭťenie 247 metrov (550 m n.m. aŭ 797 m n.m.). Na trase je 16 zŭkrut, odvodňovacie jarĉky a niekoľko kamennŭch priepustov. Zaujŭmavé sŭ i dva osadené pŕvodnÉ kilometrovŭnky, Ċalťie – vytiahnutÉ – leŭia v priekopŭch pozdľŭ ĉesty.

V rokoch 1945 aŭ 1987 boli v ŭsekoch zniĉenŭch po prechode frontu opravenÉ a upravenÉ dva priepusty, realizovaná sporadikŭ ŭdrŭba ĉesty a napojenŭ spevnenŭ lesnŭ ĉesta. Od roku 1988 neboli okrem zŭkladnej ŭdrŭby realizovanÉ ŭiadne podstatnÉ zŭsahy. V rokoch 1999 a 2000 bol na ĉeste zriadenŭ turistickŭ a cykloturistickŭ chodŭnik spolu s hraniĉnŭm prechodom do Poľska. Na poľskej strane bol poslednŭ pŕvodnŭ ŭsek tejto ĉesty, dlhŭ 200 metrov, zniĉenŭ a zakrytŭ asfaltom v roku 2005.

Napriek tomu, ŭe ĉesta bola v roku 2001 vyhlŭsenŭ Ministerstvom kultŭry Slovenskej republiky za kultŭrnŭ pamiatku ako najstarťia ĉestnŭ stavba na Slovensku, jej budŭcnosť nie je ruŭzovŭ. Bola projektovanŭ ako ĉesta pre chodcov a ľahkÉ vozidlŭ svojej doby – kone, vozy. V sŭčasnosti je vťak okrem spomŭnanÉho turistickÉho vyuŭitia pouŭzŭvanŭ i vozidlami polŭcie a dokonca i ťaŭkŭmi vozidlami lesnÉho hospodŕrstva. Pribŭdŭjŭ aj

Plaj Porta Rusica - Cesta do stredy Vlčích hôr

Zachovaný úsek cesty Porta Rusica pod Ruským sedlom.
Foto: Daniela Galandová.

nelegálne prejazdy motorovými vozidlami a pamiatka tak ďalej chátra.

Ani to však nie je všetko: cesta má byť podľa plánov niektorých regionálnych politikov úplne zničená a na jej mieste má stať cesta nová, postavená pre potreby au-

Pôvodný kilometrovník cesty Porta Rusica v obci Stakčín, ktorý sa zachoval dodnes. Foto: Dušan Reiser.

tomobilovej dopravy. Časť týchto ľudí už v roku 2001, pod dymovou clonou „ochrany vodárenskej nádrže Starina“, pripravovala výstavbu a demontáž ciest v Ulčskej a Ublanskej doline. V spojitosti s inými menšími projektmi sa už vtedy pripravovala výstavba hraničného automobilového prechodu cez Ruské sedlo. Navyše mal tento projekt odrezat' od sveta päť obcí (Príslop, Topoľa, Runina, Kolbasov, Ruský Potok). A tak pre „ochranu“ Stariny sa malo do zbytočnej cesty investovať 500 miliónov korún, pričom na ochranu lesov nad Starinou nemala smerovať žiadna pomoc. Asi po roku bol proces schvaľovania daného projektu zastavený, ale **stihlo sa minúť vyše osem miliónov korún!** Tento projekt, okrem zdravého rozumu, pomohlo zastaviť aj Lesoochrannárske zoskupenie VLK, ktoré tak zachránilo miestnych obyvateľov pred minimálne dvojnásobným zväčšením, už aj tak dosť veľkej, dojazdovej vzdialenosti do okresného mesta Snina.

Porta Rusica je jedinečným miestom, ktoré má obrovské predpoklady stať sa zaujímavým pre mnohých turistov a pre rozvoj životaschopného cestovného ruchu, vhodného pre toto územie.

Výstavba cesty pre autá by tieto predpoklady zničila a navyše je:

- v rozpore s ochranou vodárenskej nádrže Starina,
- v rozpore s ochranou prírody v súvislosti s NP Poloniny a lesov, ktoré sú svetovým prírodným dedičstvom UNESCO,
- v rozpore s platnými územnými plánmi VÚC Prešov a obce Stakčín (k. ú. Ruské),
- v rozpore so zachovaním kultúrnej pamiatky vyhlásenej Ministerstvom kultúry SR.

Plaj Porta Rusica - Cesta do stredu Vlčích hôr

PRE ROZVOJ REGIÓNU VLK NAVRHUJE:

Zachovanú časť plaje odkryť a zrekonštruovať. Výbudovať na nej a v okolí cyklotrasy, turistické chodníky pre peších, náučné chodníky a trate na zimné bežecké lyžovanie. Prevažne v ochrannom pásme národného parku budovať rôzne, vhodne umiestnené chatky, stanové tábory, úschovne na bicykle, penzióny, školu v prírode, jazdeckú školu, požičovne bicyklov. Vytvoriť kvalitné služby a profesionálny personál pre vybudované strediská a infraštruktúru. Veľmi dôležití sú sprievodcovia so znalosťou cudzích jazykov, prírodných pomerov a histórie územia. Všetko je potrebné logicky poprepájať s atraktívnymi turistickými cieľmi, ako sú rôzne vrcholy kopcov, vyhliadky, cintoríny, skaly, kostolíky, vodná nádrž, ľudová architektúra a remeslá. Zároveň je ale nevyhnutné povoliť peší pohyb ľudí mimo turistických chodníkov na území národného parku, tak ako to bolo do roku 2003 a zmeniť spôsob hospodárenia v tunajších lesoch.

Tunajší región má návštevníkom čo ponúknuť a môže spoľahlivo obstáť aj v konkurencii zahraničných regiónov, ktoré lákajú moderných turistov a cestovateľov, akými sú napr. moravské Válašsko, maďarský Heves či poľské Bieszczady. Poloniny, i bez masívnej reklamy, už desaťročia vyhľadávajú turisti, ktorí si cenia najmä prírodné krásy, tradície a pokoj tohto regiónu. Práve tu, v masívnejšom rozvinutí ľahkého cestovného ruchu, nie v hromadení rušivých prvkov, vidíme jeho budúcnosť.

Plaj Porta Rusica – Ćesta do stredu Vlčích hôr

Svetové prírodné dedičstvo UNESCO – Karpatské bukové pralesy v NP Poloniny.

Text letáku v roku 2008 zostavil kolektív autorov z Lesoochranárskeho zoskupenia VLK Východné Karpaty. Ul. Kpt. Nálepku 102, 069 01 Snina, 0911-779020 vilo@wolf.sk, www.wolf.sk

Historické informácie sú prevažne z archívu Ing. Miroslava Buraľa.

Tento leták je vytlačený na 100% recyklovanom papieri.

